

Andrej Ivanuša

NEANDERTALSKI ŠAMANI IN ZDRAVILCI

Začetki herbalne in operativne medicine

Na podatke o prazgodovinski medicini sem prvič naletel ob prebiranju knjig ameriške pisateljice Jean Marie Auel, ki v seriji Otroci zemlje govori o ljudeh iz kamene dobe in o naših »bratrancih« iz tistega časa – Neandertalcih. Njena glavna junakinja, kromanjonska (človeška) Ajla je šamanka in zdravilka, ki jo je vzgojila neandertalska vračarica. V prvem trenutku se mi je vse skupaj zdelo le literarno zanimivo. Menil sem, da si je to pisateljica izmislila, da je lahko napisala odličen roman. A ko sem kasneje prebral intervju z njo, se je izkazalo, da je vse v romanih napisala na podlagi podrobnih proučevanj arheologov iz vsega sveta. Še več, sama je potovala na kraje, ki jih opisuje, in skupaj z arheologi odkrivala vznemirljivi zgodovini človeške in neandertalske vrste.

V njeni prvi knjigi sta ob glavni junakinji najbolj zanimiva lika neandertalca Kreba, ki je velik plemenski Mog-Ur, torej šaman, in njegove sestre Ize, ki je zdravilka. Lik Kreba temelji na najdenem okostju v arheoloških izkopavanjih pri mestu Shanidar v Kurdistanu, današnji Irak. Skupaj so našli deset neandertalskih okostij obeh spolov starih med 60- in 80.000 let. Arheologi so spoznali, da so neandertalci poznali pogrebne običaje, saj so bili v grobu ostanki cvetja. Verjetno so cvetje pred zasipanjem trupel potresli po pokojnih.

Najbolj so bili presenečeni, ko so odkrili, da ima eno od moških okostij pohabljeno roko. Arheologi so mu nadeli ime Nandy. Njegova desna roka je bila v mladosti večkrat prelomljena in zaceljena, dlan pa je bila odrezana z operativnim posegom. Verjetno je bil tudi slep na eno oko, saj je bila njegova lobanja močno poškodovana. To je verjetno pripeljalo do delne paralize telesa. Zato je pri hoji šepal. Ob vsem tem je umrl v starosti 40 do 50 let. Iz tega sklepajo, da so neandertalci skrbeli za hendikepirane člane svojega plemena. Mož, ki ni mogel loviti, je bil precejšnje breme za majhno pleme. Vendar so zanj odlično skrbeli in je dobil celo ustrezno medicinsko pomoč! Med njimi je nekdo obvladoval osnovne kirurške prijeme, znal zašiti in celiti rane ter poznal še celo vrsto drugih medicinskih postopkov, da je invalid preživel in doživel visoko starost.

Drugo, žensko okostje so našli v fetalnem položaju položeno na levi bok. Ženska je umrla v starosti 30 do 45 let. Rutinski pregled zemlje okrog okostja, ko so skušali rekonstruirati klimatsko in vegetativno zgodovino tistega obdobja, je pokazal izrazito visoko vsebnost peloda različnih cvetic. Sicer je bila vsebnost peloda visoka v vseh grobovih, vendar je šlo v večini za pelod iz okolice in je to kazalo, da so mrtve posipali s cvetjem. Ob tem okostju pa je bila visoka vsebnost peloda zdravilnih rastlin, na primer rmana, plavice, preslice, osata, bora, slezenovca, senete, idr. Te rastline imajo dolgotrajne zdravilne učinke, so diuretiki, stimulantni, astrigenti ali imajo protivnetne lastnosti. Pri tem so rasle na višjih gorskih pobočjih, nekaj kilometrov stran od najdišča. To je dalo arheologom naslednjo zamisel, da je bila ženska morda zdravilka in vračarica. Ta dejstva je pisateljica izkoristila za lik neandertalske zdravilke Ize.

Nahajališče Shanidar ni edino, kjer so arheologi našli poškodovana in pozdravljena neandertalska okostja. Nove arheološke najdbe prikazujejo Neandertalce v povsem drugačni luči. Leta 2009 je Institut Maxa Plancka iz Leipziga v Nemčiji predstavil še razvozlano DNK kodo Neandertalcev iz najdišča v Krapini na Hrvaškem. Ta je nedvoumno prikazala, da smo si genetsko zelo blizu. Tako Neandertalci niso »samo« primitivni človečnjaki, ki so »malo bolj pametni od opic«, temveč zelo razvita vrsta, ki je ritualno pokopavala svoje bližnje in obvladovala zelo zapletene medicinske postopke. Kot vrsta so verjetno izumrli zaradi težav pri prilagajanju spremembam okolja iz ledene

dobe v sedanje vedno bolj toplo obdobje, ker je bolje izkoristila sodobna človeška vrsta Homo Sapiens.

Slika: Rekonstrukcija Neandertalca (Muzej Kermanshah Pal, Irak)

